

På gamla bilder kan man se att landskapet nedanför fallet då var mycket mer öppet. Idag används de forna ängsmarkerna som betesmark för hästar.

Skogen i anslutning till vattenfallet utgörs av högvuxen granskog med inslag av löv. Ett flertal granar har dött och faller så småningom omkull och blir livsmiljö för bland annat svampar och insekter.

Fågelliv vid forsen

Fågellivet i Västanåfallet är intressant med häckande forsärla (*Motacilla cinerea*) och strömstare (*Cinclus cinclus*), två arter som är särskilt väl anpassade till forsmiljöer. I lövskogen runt fallet samt i den lövrika Mjällåns dalgång är fågelsången under maj och juni intensiv med bland annat gärdsmyg (*Troglodytes troglodytes*), nötväcka (*Sitta europaea*), svarthätta (*Sylvia atricapilla*) och trädgårdssångare (*Sylvia borin*).



Strömstare (*Cinclus cinclus*)
Foto: Pekka Bader

I reservatet är det inte tillåtet att:

- bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar
- ta frö och gräva upp örter
- framföra eller uppställa motordrivet fordon annat än på anvisad väg och p-plats
- uppställa husvagn eller tälta
- elda annat än på iordningställda eldplatser



Welcome to Västanåfallet!

The beautiful waterfall of the Eksjöån river hurls its foaming waters with a roar 90 m down the steep slopes of the Mjällå creek. The area around the Västanåfallet is characterised by the iron works that was built up when the force of the water was first harnessed. The Västanå iron works was a centre for the trade and industry of the Viksjö district during the 18th and 19th centuries. Today, the area is a fine place for rambling, with interesting vegetation and abundant bird and insect life. The Naturum Västanåfallet is situated here where you may view exhibitions giving information on the history of the works, finnish colonisation, places of natural interest and goals for excursions. In the summer season the reception is staffed and there is a picture show.

For more information see the county's website www.y.lst.se.



Så här hittar du till Västanåfallet!

Naturreservatet ligger i i Viksjö längs väg 331 ca 3,5 mil väster om Härnösand, 5 mil norr om Sundsvall, och 2,5 mil norr om Timrå. Reservatet är skyltat från väg 331. Det finns två vägar in till reservatet. Den norra infarten finns strax söder om Viksjö kyrka, den södra infarten är 1,5 kilometer söder om vägkorsningen i Nordånå.

Naturum Västanåfallet finns strax bortom parkeringen (se kartan). Mer information om länets naturreservat hittar du på länsstyrelsens hemsida www.y.lst.se.

Produktion: Länsstyrelsen i Västernorrland, 2008
Omslagsbild: Milly Lundstedt



Naturreservat - Västernorrlands län



Västanåfallet

- vattenfall och järnbruksmiljö



Välkommen till Västanåfallet!

Genom det imponerande Västanåfallet kastar sig Eksjöåns vatten utför branta sluttningar ned till Mjällån. Den sammanlagda fallhöjden är över 90 meter och naturen runt fallet präglas av bruksmiljön, där vattnets krafter tidigare togs i anspråk. Här låg Västanå järnbruk, ett centrum för Viksjöbygdens näringsliv under 1700- och 1800-talet. Området är idag ett fint strövområde med kulturhistoriska lämningar och en vacker naturmiljö. Den bästa tiden att uppleva vattenmassornas fall utmed branten är under våren och försommarens högvatten.

Raviner, terrasser och strandinsekter

Reservatet ligger i Mjällåns dalgång, där den djupt nedskurna ån på ömse sidor omges av höga berg och ett ravin- och terrasslandskap. Dalgången skulpterades ut under den senaste istidens avsmältningsskede. För drygt 9 000 år sedan rann här en mäktig isälv. Några mil norr om Viksjö ändrade den senare riktning mot Ångermanälven.

Resultaten av vattenmassorna, bland annat i form av grusåsar och mäktiga mjälalager, syns tydligt. Mjällån, Viksjöån och mindre bäckar har sedan ytterligare format den kuperade terrängen i dalgångens botten. Mjällåns dalgång är klassad som riksintresse för naturvården, bland annat för de geologiska bildningarna, havsöringen och en del sällsynta växter och insekter.

Järnbruksepoken

Västanå järnbruk grundades 1744 av köpmanen Daniel Danielsson Krapp. Järnbrukshanteringen kom igång två år senare. Tiden under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet var Västanå bruks ”glansperiod”. Herrgården, som fortfarande finns kvar, uppfördes år 1792.

År 1805 uppgick bruksbefolkningen till 205 personer. Här tillverkades förutom stång-, band- och bultjärn även städ, sågaxlar och sågblad, liksom spik och jordbruksredskap. Råmaterialet var tackjärn som kom sjövägen till Härnösand från Mellansverige och som sedan transporterades till Västanå med hästforor. De färdiga järnprodukterna fraktades sedan tillbaka på samma sätt.

För brukets behov av träkol till härdarna, förfogade man över stora skogar. Jämsides med järnhanteringen hade man även redan tidigt börjat använda virket för sågning i egna vattensågar. Man bedrev också jordbruk, främst för den egna försörjningen av mejeriprodukter. Vid bruket fanns kvarn, mejeri, trösk-

verk, garveri, tegelbruk och en vattensåg med två dubbelramar.

Arbetet med järnet upphörde 1867 efter ett stort antal ägarbyten. Många äldre byggnader revs därefter redan i slutet av 1800-talet. Andra byggnader, som mejeriet och kvarnen, fanns kvar ända in på 1950-talet.



Foto från Västanå, troligen 1930-tal.
Foto: Viksjö Hembygdsförenings arkiv

Flottningsränna och naturum

Vid ett besök i reservatet kan du knappast undgå att lägga märke till den långa flottningsrännan av järn som leder utför bergsbranten. Den byggdes under åren 1910-12 för att underlätta flottningen i ån förbi fallet. Stockarnas framfart i rännan var ett storartat skådespel som varje vår samlade många åskådare. Rännan användes fram till ca 1960, då flottningen upphörde. På senare år har timmerrännan åter tagits i bruk då föreningen Västanåfallets naturum ordnar Flottningsdagen då man demonstrationskör stockar i rännan.

I den gamla logbyggnaden finns naturum Västanåfallet med utställningar om traktens natur och kulturhistoria. Här finns också en liten turistbyrå. Ladugården är ombyggd till stall för ridverksamhet i regi av Västanå Turridning & Konferens.